

Poezia

(Artă poetică)

Midas,
Erai un rege frumos, un porc frumos,
Un câine frumos care lingeai nesățul.
Arată mâinile! Ce blestem au în ele?
De pe piatra cetății m-aș arunca în pustiu –
Înghiontește-ți demonul,
Roagă-l de nu, - sau zornăie mâinile.
Nu poți să-ți dai brânci nemâncat:
Înțeleg; omenește-nțeleg.
Ce blestem mai curat
Să-ți poată râma prin sânge ca sobolii?

Șezi pe un scaun de aur la o masă de aur,
Vrei să mănânci o pasăre de aur
Cu inima rece: durere, durere!
Dumnezeule, ce ți-am făcut? Glas înălțat,
Glas care taie leprelor frunză-n cetate.

Midas duce fructe la gură și plânge.
Cheamă femeile să-l legene
Și rămân copiii în ele, de aur.

02 mai 1966 (Din volumul *Iadeș*, E.P.L.,
București, 1966)

Vânătorile celebre

Celebre sunt smintelile:
Un câine
Nu-și găsește stăpânul!
De mii de ani umblând
Ca o stea prin toate cimitirele
S-a jigărit la porți
Și-n urma carelor
Cu oamenii plecați din mir.
O pată mare-i zace-n ceafă,
În coaste o podoabă îi atârna
Hălăduind pe unde trece
Câinele.
Un tun e gura lui când plânge
Peste grămada fără-ntristare și suspin -
L-aude doar groparu-n miezul nopții,
Deschide porțile și îi azvârle
Cu-o mână oasele, iar cu cealaltă,
Carnea.

Vânătorile de cuțite (Iosif cel Frumos)

Întoarce-te cât mai ai o clipă a ta -
Acolo e râpa universului care plânge
Într-o rană de apă
Și ți-o trimite-n orbită să te-nspăimânte
Și să-ți lege de gât piatra din gurile Piramidei -
Bolnavule,
Nu mai atârna ca o groapă pe lume!
Du-te,-mi ziceai - și te depărtați de mine,
Mă apărai de departe, să nu știi cine ești;
Eram un vierme puternic
Și mă bucuram că trăiesc
Și nu vedem că prin râpile
Frunții mele, după ploaie
Se făceau două lacuri
Pe care le purtam prin țărână.
Mă duceam să mă arăt!
Întoarce-te cât mai ai o clipă a ta,
Striga fluturele și murea.
Văzându-mă,-ți tăiai degetele,
Iar sângele cădea pe pământ.
Târându-mă ca o lacrimă
Picuram din loc în loc,
M-așezam pe un munte de lavă;
Fiul omului doarme în tine,
Lighioană a vieții,
Oarbă putere a simțurilor și a meteorilor -
Om în pasul lumii,
Om care nu moare,
Om bocitoare,
Eu mai marele meu.

Cel care mă suie
La țâța femeii lui Kitifir,
Îmi apleacă țigva de orb,
Mă scuipe și-mi taie capul -

Mi-aruncă în hău bila de aur.

(Din volumul *Vânătorile*,
E.P.L., București, 1969)

Balcanice

Pre el, pe-ascuns, Elif l-au botezat
Bătrânii scribi, spălându-l de păcate;
L-au uns cu mir precum pe-un împărat
Înscăunat pe sufletele toate.

Prea bunul înger i-a cetit din ceruri
Din cartea celor șapte nimburi sfinte
Și pe o rază i-au trimis beteluri
Și-o purpuriu-divină-mbrăcămintă.

Când i-a văzut la porți Ierusalimul
Lumina frunții strânsă în inel,
I-a așezat smerit sub tălpi chilimul
Și-a pus pe masă rădăcini de miel.

Din cărți de piele izbucneau chorale
Într-un havuz cu sfinți; săpam atent
În suflet chipul veșnicei Fecioare.
Urcau în șapte ceruri osanale

La slujbe mari pre limbi cu ornament.
Țineam în mâini un trup de lumânare
Ce medita prin sacrificiu lent
La sensul flăcării mistuitoare.

De unde haru-acest violent
Să arzi cu dragoste prin renunțare?
În gură porți un unic instrument.
S-afirmi, să negi: vechi joc de vânătoare.

Aud crescând în loja cochiliei destin
Inelele pierdute de ornic de pe deget:
În jurul meu o mână zidește fără preget -
Ce ortodox capitol voi devora: un spleen.

Păunul tinereții - clocotitor havuz
Se-ngâmă primenindu-și penetul îngeresc:
Îl prind cu sânge rece și gātu-i răsucesc -
Un țipăt sieși mândru îmi moare în auz.

Desăvârșesc o artă - cochilia destin
Cu foamea ei secretă îmi soarbe-ntregul trup:
O greață-și crește faguri în mine
ca-ntr-un stup -
Ce ortodox capitol voi devora: un spleen.

(Din volumul *Balcanice*, Editura Eminescu,
București, 1970)

Mila

- Lui Tudor Jebeleanu -

Nu scârba,
Ci mila de scârba mea m-a cuprins,
Starea aceea de vomă pe care
O ai din patru în patru ani
Când ți se schimbă sângele.
Nu sângele mi s-a schimbat,
Ci mila de scârba mea s-a schimbat
Așteptând cu grumazul întins
Să se curme farmecul scârbei,
Cu grumazul întins
Sub spada tocită.

Linguseala emoției

1.
Pe un pat am râvnit teama,
Lacrimi și iasomie:
Biată sărbătoare tremurând în odaie!
Nici lumânările nu mai puteau să îndure
Asupritoarea oboesală care vibra.
S-ar zice că totul îmi era cunoscut,
Dar cu grijă șopteam:
Soarele-i încă departe!
La urma urmelor, mai bine așa:
Linguseala emoției.

2.
Busuioac, zăpadă și lene în pat mic
Cu otrăvitoarea lui îmbiere.
Mă furișam, gestul acela
Și-acum mă face să sufăr:
Aud picătura de smirnă cum moare
În vas de argint.

Cum să nu-mi placă, o, Doamne,
Că-s tânăr
Și-un ghem
De mângâieri
Îmi fuge din mâini.

În pat mic amintirea-i
O firidă a morții.

(Din volumul *Vânătorile - colecția Hyperion*,
Editura Cartea Românească, București, 1981)

Ioan Metafora

Ce dor mi se făcuse de tine, Io,
Ioan Botezătorul Ioan,
Ioan Scărarul Ioan,
Ioan Fără Țară Ioan,
Ioan cel Groaznic Ioan,
Ioan Lumina Lumii Ioan,
Ce dor mi se făcuse de tine
Io, Ioan Metafora Io.

Îți aduceam flori ofilite în mâini,
Mireasma maramelor morții
Închinând-o pe treapta în care
Talpa atâtor picioare săpase
Spre mine-un Colisseum minor.

Ce dor mi se făcuse de tine, Io,
Mâna-mi urcând în văzduh a cosit
Aerul plin de urlet de fiare -
De frică-am uitat să mă port,
De spaimă murisem în mine!

Fie numele tău lăudat,
Floare cu gâtul tăiat,
Stâlp de Himeră-nghițit,
Ochi ce-ngrozește-ngrozit,
Țărână în care-i murit omorât,
Fragă a ciumei oprită în gât,
Vultur dinastic canonizat,

Fie numele tău lăudat!
Ce dor mi se făcuse de tine, Io,
Din pricina unei femei de pe drum -
Mergeam împotriva obrazului ei
Și ea m-a cuprins blestemând:
- Te sărut cu gâtul întins,
Cu gâtul de spadă tăiat.
Prin vânzare să fii cumpărat!
M-aș fi lipsit chiar atunci de păcat,
În cugetul meu să rămân încuiat,
Dar Lebăda-n cer a cântat:
- Ioan Metafora, Hristos a-nviat!

Ce dor mi se făcuse de tine, Io,
Cum altora li se face urât,
Cum și mie mi se face urât
Când fulgerul alb te hrănește
C-un trăsnet, Ioan Metafora, Io.

(Din volumul *Evangelia după/ Ioan*
Metafora, Editura Cartea Românească,
București, 1986)

Din cărți de
piele izbucneau
chorale

Într-un havuz
cu sfinți; săpam
atent

În suflet chipul
veșnicei
Fecioare.

Urcau în șapte
ceruri osanale

La slujbe mari
pre limbi cu
ornament.

Țineam în
mâini un trup
de lumânare

Ce medita prin
sacrificiu lent

La sensul
flăcării
mistuitoare.

Variațiuni pe o temă necunoscută, dar actuală

Bizonul din balonul roșu

Deasupra orașului trece un balon roșu, în care se află o familie de muncitori, două farmaciste și un bizon cu trei nări.

Pe cele 4.000 de ecrane panoramice, apare un cap de femeie: „Uite-o pe sor'mea!” „Uite-o pe colega de bancă din generală!” „Uite-o pe secretara Directorului!” și tot așa, câte patru mii de proiecții ale fiecăruia din cei patru mii de locuitori ai orașului, care prind a se materializa, una câte una, ca într-o procesiune tăcută a unor închipuiri ce trec prin fața mea, ținând lipit de frunte câte un ecran panoramic pe care se vede un cap de femeie din ochii căreia aveam să citesc a doua zi în ziare că au curs patru mii de lacrimi: „În mai multe cartiere, canalizarea a cedat, iar pe principalele artere circulația a fost închisă toată noaptea. Mai multe gospodării au fost inundate, fiind necesară intervenția echipajelor de pompieri. O femeie a leșinat, iar alte patru au privit pe fereastră, așteptând să vadă ce se întâmplă cu sinistrații.”

Autoritățile locale au anunțat printr-un comunicat transmis astăzi la ora 5.27 a.m. că „nu a existat nici un sinistru și că femeia leșinată se află în continuare sub atenta supraveghere a medicilor, fiind cu toții în afara oricărui pericol.”

Familia de muncitori din balonul roșu care plutește deasupra orașului s-a trezit. Cele două farmaciste și bizonul cu trei nări sunt o proiecție eronată a cititorului, pentru care autorul nu își asumă nici o răspundere.

Tramvaiul 471, americanii și bunica

De când în orașul nostru au început să circule tramvaiele, oamenii sunt mult mai calmi și mai surâzători.

La maternitatea de la mine din cartier, femeile au o naștere ușoară, iar soldații americani cazați la internatul școlii împart bomboane gumate bătrânilor care privesc pe ferestre plini de venerație.

În fiecare sâmbătă de la ora 17 la ora 19 și în fiecare duminică de la ora 10 la ora 13, administratorul blocului ne adună în parcare, ne împarte instrumente muzicale și partituri cu muzică de fanfară, spunându-ne că viața este frumoasă și trebuie să ne bucurăm de ea. Mama prăjește semințe la cuptor, pe care apoi le aruncă de pe balcon, spre încântarea celor trei găinușe de munte, despre care nimeni nu știe cum au ajuns la noi. Cert este că aceste găinușe nu au fost văzute niciodată făcând ouă, astfel că de-a lungul acestei scurte povestiri, numărul lor va rămâne constant.

Există câte un tramvai pentru fiecare destinație, atât reală, cât și imaginară, întrucât primarul nostru nu face nici un fel de discriminare sau deosebire între acestea, dovedind astfel că este un primar al tuturor, adică și al celor văzute, și al celor nevăzute. Soldații americani sunt cei mai încântați de acest lucru, vorbind despre asta cu nevestele lor americane în fiecare dimineață de la telefonul instalat special în holul școlii, pentru care directorul primește mulți bani americani, cu care nouă, copiilor, ne-a promis că va dota laboratorul de limbă engleză, ceea ce bineînțeles că ne-a bucurat foarte mult.

Tramvaiul 471, care pleacă de la poarta Stadionului și ajunge până în camera cu zacuscă și gogoșari murați a bunicii, este cel mai aglomerat tramvai din oraș, ceea ce mă face întotdeauna să mă întreb de unde are bunica atâta zacuscă și atâtea borcane cu gogoșari murați să împartă la atâția vatmani și controlori de bilete câți se perindă în fiecare zi prin camera ei!

Mai e și tramvaiul 1004, care circulă pe ruta Grădina Zoologică – sufrageria mătușii Amalia, dar de când asupra Primăriei orașului nostru s-au abătut criza financiară și blestemele unei vecine căreia cică i-ar fi furat bărbatul, Amalia stă mai mult singură, uitându-se cât e ziua de lungă la telenovele și la teleshopping, pe care mintea ei confundă de bătrânețe și de băutură le amestecă într-un asemenea hal, că dialogurile, personajele și intrigile sfârșesc invariabil într-un cocktail năucitor care o transportă într-un somn cel puțin la fel de năucitor și de invariabil.

În concluzie, în fiecare sâmbătă și duminică, între orele specificate mai sus, noi stăm în parcare blocului, care cu tobe, care cu trompete, care cu flaute și tromboane, interpretând melodii celebre din repertoriul US Army, (cum ar fi *First to fight for the right and the build the Nation's might*), și Ro Army (cum ar fi *Plecat-au nouă din Vaslui și cu sergentul zece și nu era, zău, nimănui în piept inima rece* - în pofida constatărilor tendențioase ale medicului legist, care se pare că pactizase cu inamicul!), în timp ce bunica ne aștepta pe toți surâzătoare în fața cămării cu zacuscă și gogoșari murați.

Concertul pentru pian și alte feluri de mâncare

Aseară am fost la un concert în aer liber.

Ne trezisem încă dinainte de răsăritul soarelui, copacii gângureau somnoroși deasupra trotuarelor proaspăt spălate, un stâlp de telegraf execută câteva mișcări de încălzire, după care prevăzu că vom avea o zi excelentă.

În cuptor mirosea deja a cozonac cu cacao și stafide, sor'mea începuse să probeze prima rochie dintr-un număr ce mai târziu se va dovedi având trei cifre, eu mă priveam atent în oglindă și mă întrebam dacă nu cumva ar fi cazul să execut cel de-al doilea bărbierit al zilei, la un concert în aer liber nu te poți prezenta neglijent, o importanță fundamentală, după cum știe toată lumea, reprezentând-o dieta, elocința și prezentarea dovezilor că ești cu plata utilităților la zi.

Puțin după ora 8, au început să sosească primele platouri cu mâncare, mai întâi roșiile și ardeii grași, aranjați în forma cheii Sol - asta e pentru concert-maestru, spuse Elvira de la parter, care își amenajase o grădiniță cu legume chiar sub fereastra de la bucătărie -, apoi un castron mare cu piftie și unul încă și mai mare cu salată de boeuf - astea sunt pentru băieții de la alături, spuse Mirabela de la Scara D -, după care urmară oale imense cu ciorbă de perișoare, ciorbă de afumătură, tocană de berbec cu mămliguță, sarmale în foi de varză murată sau în foi de viță, purceluși de lapte, vițeluși la proțap, curcani cu garnitură de cartofi și pilaf de orez, ca să nu mai vorbim de tăvi nesfârșite cu prăjituri, cozonaci sau budinci de toate culorile.

Spre orele prânzului, apartamentul nostru se transformă într-un adevărat depozit alimentară, din care răzbăteau mireme gastronomice dintre cele mai diverse, ceea ce practic paraliză orice activitate în cartier, dat fiind numărul îngrijorător de mare de cetățeni care leșină în plină stradă, sub ochii consternați ai medicilor care ajunseseră la fața locului și sub ochii congestionați ai jurnaliștilor, care sosiseră acolo cu mult înainte de sosirea primelor platouri cu mâncare. Din informațiile aflate mai târziu, sunt în măsură să vă spun că unii jurnaliști ajunseseră chiar înainte de a ne trezi noi, dar aceștia făceau parte din Vechea Gardă a Jurnaliștilor Zeloși, o grupare din ce în ce mai exclusivistă și mai extravagantă, căreia curând nimeni nu avea să îi mai acorde vreă credibilitate, fapt care a dus la dizolvarea ei și la o autentică reconversie profesională a

tuturor celor trei membri.

La amiază, ne făcurăm cu toții siesta, prilej cu care îl visarăm pe bunicul, care se făcea că își cumpărase un frac turcoaz și o șapcă galbenă cu elice, accesoriu ce îi permitea să zboare chiar și până în dreptul etajului opt, de unde șefa Departamentului Achiziții din cadrul Consiliului Județean îl întreba de unde ai cumpărat șapca asta, bunicule, dar bunicul nu vroia să îi răspundă, pesemne că știa bunicul ce știa, de se încapățâna atât de tare să păstreze acest secret!

La ora 5 băurăm un compot de cireșe, eu executai al treilea bărbierit al zilei, ceea ce necesită un nou rând de pansamente faciale, poștașul ne aduse o jumătate de sac de scrisori de încurajare din partea fanilor Orchestrei Simfonice Municipale, ceea ce ne produse o bucurie fără margini, dat fiind că multe erau expediate din Thailanda, Republica Chile, Insulele Feroe și New Delhi, India, ceea ce îmbogățea considerabil colecția noastră de timbre poștale. Mai erau plicuri de la Bârlad, Sovata, Târgu Secuiesc sau Copșa Mică, dar acestea nu prezentau niciun interes, întrucât aveam deja câte un set de dubluri și nimeni din bloc nu mai vroia să facă schimb cu noi, nu ne întrebați de ce!

La 7 fără un sfert, am făcut comandă pentru nouă taxiuri, în care așezarăm rând pe rând cutiile de pantofi ai maică-m'ii, rochiile soră-m'ii și vasele cu mâncare, fără să neglijăm transmiterea exactă a destinației, care se repetă întocmai de câte nouă ori pentru fiecare dintre cei nouă șoferi, ca să fim siguri că nu există niciun fel de neînțelegere. Restul celor care ocupau spațiul locativ al apartamentului ne urcarăm în autobuz și pornirăm în tăcere pe urmele coloanei oficiale de taxiuri, care lăsa în urmă alți oameni leșinați în plină stradă, dat fiind că mama avusese grijă să reîncălzească mâncarea, nu ne puteam face de răs ducând tocană și sarmale sleite, nici nu vă imaginați ce ar spune despre noi directorul Orchestrei!

La ora 7 și jumătate fix, se auziră acordurile Uverturii de Beethoven, timp în care dirijorul devoră primul platou cu chifteluțe și bău prima navetă de bere. În timpul primei părți a Simfoniei, violoniștii se ocupară minuțios de platourile cu icre și piftie, iar violoncelistele se întreținură cu câteva sandvișuri cu cașcaval vegetal, dintre care cele mai multe stăteau înfipte în arcușurile ca niște scobitori, ducând pe câțiva spectatori într-o adevărată stare de extaz mistic, fapt confirmat și de șoferul Episcopului, care tocmai își pregătea teza de doctorat.

Concertul pentru pian însemnă sfârșitul purcelușului, al vițelului, al platourilor cu pește și al damigenelor cu vin de toate culorile, episod executat în cea mai desăvârșită liniște, căci niciunul dintre spectatorii adormiți nu îndrăzniră să aplaude sau să ovaționeze, atât de emoționantă trebuie să fi fost tușa solistului și, mai ales, măiestria cu care reușea să își țină precarul echilibru în și mai precarul scaun care părea să se rotească într-o sarabandă demnă de o scenă bulgakoviană. Cât privește prăjiturile, cozonacii și torturile, acestea reveniră în sarcina femeilor de serviciu și a forțelor de ordine, ale căror fețe în scurt timp aveau să se confunde cu iarba pe care creșteau laolaltă cutii de Coca-Cola, bere Tuborg și scrisori de încurajare din partea fanilor din New Delhi și Bârlad, transformate acum în șervețele sau aeroplan pe arpile cărora stăteau scrise diferite numere de telefon însoțite de mesajul sună-mă la orice oră, te aștept cu nerăbdare!

Am plecat de la concert noaptea târziu, însoțiti de claxoanele a nouă taximetriști furioși, care ne tot întrebau când avem de gând să le dăm banii și să le spălăm tapițeriile pătate cu ciorbă de perișoare, sosuri și creme de prăjituri.

Tramvaiul 471, care pleacă de la poarta Stadionului și ajunge până în camera cu zacuscă și gogoșari murați a bunicii, este cel mai aglomerat tramvai din oraș, ceea ce mă face întotdeauna să mă întreb de unde are bunica atâta zacuscă și atâtea borcane cu gogoșari murați să împartă la atâția vatmani și controlori de bilete câți se perindă în fiecare zi prin camera ei!

poemul ce nu se sfârșește

ne privește iarna ca o femeie dezbrăcată
în mijlocul camerei cu o lumânare
în mână

tot vine înspre noi despletindu-se
iar povestea nu se poate sfârși nu se sfârșește

adunam între mâini frigul
cuprinzând o siluetă neagră o închipuire
noaptea ce se prelinge cu fumul țigării
îi rotunjim sâni o acoperim cu imagini
cu un cuvânt doar cu ningerea degetelor
pe o foaie aprinsă

îi sărutam pleoapa foșnitoare
sub care încolțește o altă lume
ne ghemuim în noi tot mai des la fereastră
amăgind fulgii căzând în cerul veșted
imitând păsări desenate pe lampa aprinsă
pe grinzile fumuite sub umărul stâng
pe genunchiul mirosind încă
a iarbă prea verde

încet-încet ne căutăm dincolo de ziduri
da
curgem cum vântul

poem negru

da ne despărțim

iubirea o țigară aprinsă
în scrumieră tot ce a rămas

îmi amintesc

doi sâni brațe umeri
picioare încrucișate sub biroul de ulm
pași umezi
ușa deschisă

eu
la naiba
rătăcit într-un pub visând lumea
în berea încălzită drojdia vieții
gândul fermentat filosofia răzvrătirii

e noapte și mă clatin
scările
balustrada
femeia peste care mă aplec cu iubire
și zborul

zorii
în cămașa transparentă zâmbind

da
iubesc femeile ca un naufragiat

acum
vitregită fericirea
mirosind a ciorapi transpirați

musafiri dansând înlănțuiți în colțurile
odăii
canapeaua asfixiată sub coapsele alteia
întuneric și sinucidere
iubiri sub blestemul furtunii

a fost odată ca niciodată
o femeie

între insomniile mele realitatea
un manechin de săpun înviind secunde uscate

brusc simt că sunt batrân

**cuvinte cuvinte cuvinte
de atila racz**

vine o vreme când începi să te împătorești

în două în trei în patru
încapi în mâna transpirată a omului singur
neumblat
în fond timpul nu face niciun zgomot

putem dormi îndrăgostiți unul în brațele
celuilalt
fără să știm îndepărtarea

întotdeauna am trecut granița aerului
într-o barcă cu pânze
în care păsările se vărsau ca niște găleți
cu nisip

încerc să uit
umbra ta prelinsă pe străzi
ploaia șiroind pe rochia neagră
clipa în care aș putea să te văd înviind timpul
cu un surâs trist
ori numai cu suspinul

da

îmi amintec toamna cum pieptăna copacii
frunzele galbene stoarse din poezia bacoviană

umblu nebun
cuvinte străine mă îneacă

prin pământul verde se-mprăstie
mercurul amintirilor

și vine un fel de primăvară
care-mi întinerește trupul
în care tu-mi vei fi inima

nu intra în poem

oamenii trec așa cum ploaia
umbre înflorind pe un spin
privesc înlăuntru-mi
o fată sărind coarda printre cedrii încărunțiți

adulmec mersul Magdalenei
printre casele albe
prin amintiri prin liniștea nopții ce-i coboară
sfios între mâini
ies din vis
îmbătrânindu-mi copilăria
între cărți și respirația șopârlor de sub
lespezi de frig

vezi
călăuza și pasul hoinarului înfiripând
povestirea
timpul ceremoniilor
când beam cu poftă
de pe pântecul tău risipirea

o veșnicie șezui
între coapsele tale între genunchii-ți
mai sfinți decât turnul bisericii
clopotul
și limba-i despicată în două

da
spun tot îți spun
ziua a trecut dintr-o parte în
alta a odăii un joc între două culori
ca o muzică a trestiiilor peste înserare

dacă aș alerga prin poem
din marginea ochiului
în marginea coapsei oare
până la ce Dumnezeu

sunt obosit prea obosit
închide-mă sub o pleoapă de schivnic
așează-ți umbra pe genunchii mei
pe umărul nenăscutei

prietene mi-am îmbătrânit copilăria umblând
printre cuvinte pe o dără de șarpe
mi-am lăsat inima dezvelită
în ea să te cufunzi dar
nu intră în poem îl lasă mai bine îl lasă
să curgă

despicat în 3 în 7 în 7 zeci și șapte
cum sufletul meu

toamnă cu femei
pe dame street

**cu mine nu se mai întâmplă
nimic**

știu că de aici începe sentimentul banal
al însingurării
moartea-n picioare

toamna se dezbracă pe străzi
cântărețul de pe dame street și poetul
vând iluzii trec prin pelicula timpului
oameni închiși în priviri cum vrăbii de sare

printre ziduri nopțile umede prostituatele
și bețiile cu absint
în fiecare strigăt un altul ca un lanț de nisip
pescărușul din cehov înecat
în stropii de ploaie

surd încăpățânat să-mi caut drumul
să mă spânzur de fiecare cuvânt neaș

de când au început ploile trăiesc sub un clopot
de mazăgă
nu-mi plac scenariile în care suport
stoic securea călăului
ascuțitul frânghiei trupul meu
atârnat de un nor
ca în pântecul mamei începutul demumificării

femeia de lângă mine mă înlocuiește
cu imaginea unui spartan
poetul pleacă în sărăcie cu fiecare poem
mai înduplecat

realitatea colorată cu oameni
un cimitir perfect construit
fiecare săpând gropi sub limba altuia fiecare
îngropând neliniștea

alunec pe drumuri șerpești
gheișa mă va îmbrăca în cuvinte
goală ca spinul uscat
îmi va aminti gustul iubitei mirosul ei
tânăr ca frunza de lămâi
pașii tălpile însângerate de orizontul spart
trupul ei cald atât de cald încât
fiecare femeie din mine va arde.

**oamna se
dezbracă pe
străzi**

**cântărețul de pe
dame street și
poetul**

**vând iluzii trec
prin pelicula
timpului**

**oameni închiși
în priviri cum
vrăbii de sare**

**printre ziduri
nopțile umede
prostituatele**

**și bețiile cu
absint**

**în fiecare strigăt
un altul ca un
lanț de nisip**

**pescărușul din
cehov înecat**

**în stropii de
ploaie**

poesis

Experimentul Kiseleff

Prin publicarea volumului *Kiseleff 10. Fabrica de scriitori*, autorul Marin Ioniță realizează un exercițiu memorialistic tardiv, nu lipsit însă de curajul care presupune în mod firesc riscurile apărute implicit. Argumentul prezentat cititorului are mai degrabă aspectul unei încurajări circumspecte pe care și-o face autorul, ca pe o concesie adusă scrierii imperios necesare și, totodată, cu rolul de a lăsa deschisă prin ea disponibilitatea dialogului. Motivează geneza cărții printr-un îndemn al unui *grup de intelectuali piteșteni* și recunoaște că el însuși a așteptat-o până acum sub (vre)o eventuală semnătură de prestigiu. Totuși, ceva din cuvântul autorului atrage atenția în mod esențial și această idee trebuie reținută pentru evaluarea finală a cărții: „Nu pot să pretind că totul s-a petrecut așa și așa, cu precizie matematică. Nu fac altceva decât să-mi înșir amintirile despre lucruri, oameni și întâmplări așa cum le-am văzut, cum le-am simțit, cum le-am priceput și cum s-au imprimat în memoria mea afectivă. Îmi povestesc, de fapt, trăirile de atunci și retrăirea lor în momentul de față. Și cum nu suntem ființe identice, niciodată doi oameni nu vor trăi absolut la fel același eveniment.”

Dacă rândurile acestea te pot duce cu gândul la o simplă *literatură romanțată*, cartea lui Marin Ioniță este o proză cu încărcătură documentară, depășind intențiile inițiale de rememorare a amintirilor cu valoare strict personală. Genul abordat, memorii/jurnale, înregistrează de ceva vreme o revenire în preferințele cititorilor, iar autorul Marin Ioniță beneficiază de traversarea/amintirea unui segment singular în istoria noastră – *Școala de literatură și Critică literară Mihai Eminescu*, proiect al României anilor '50, cu intenții majore din punct de vedere literar și politic, ceea ce justifică interesul plurivalent pentru confesiunea autorului. Literatura aceasta (și cartea în discuție) stă sub semnul intimității, al interiorității și al subiectivității, având rolul de restrângere a aspectelor generale și de oglindire a lor printr-un *ocean întors*, după sintagma metaforică a lui Mircea Eliade, *povestitorul* filtrând totul și apoi expunând istoria *trecută prin el însuși*. Istoria aceasta, individuală în esență, capătă valoare simbolică în panorama ei extrapolată, iar experiența trăită/redată echivalează cu un material documentar care conferă surprize cititorilor, căutători ai *amănuntelor* (care în *deluviul* lor fac istoria). Acest lucru se datorează la Marin Ioniță în primul rând *figurilor* care populează textul, multe dintre ele nume sonore ale literaturii noastre, iar cele mai mici referiri la acestea capătă dimensiuni de interes neașteptat. Subiectivitatea, în schimb, trebuie înțeleasă ca o *cale de acces a memoriei*, ea nelipsind din niciun text care s-ar încadra de fapt în genul memorii/jurnale. Este adevărat că atunci când vorbești despre locurile pe care le frecvențezi, despre oamenii din preajma ta, despre ideile în care ai crezut sau despre cele care te-au oripilat, spui implicit ceva despre tine însuși, așa cum și Ovid S. Crohmălniceanu își explicita consemnările despre trecut, făcute cu aceeași (acceptată) subiectivitate: „sunt amintiri despre scriitorii pe care i-am cunoscut de-a lungul vieții. Atenția memoriei e îndreptată în primul rând către ei; ce ajung să istorisesc despre mine vine sub această formă ocolită.” (în *Amintiri deghizate*)

Publicată inițial în 2003 la editura Paralela 45 și reeditată în 2011 de editura Adevărul, *Kiseleff 10. Fabrica de scriitori* expune un veritabil

sertar al memoriei afective, fără pretenția unei restituiri integrale a trecutului invocată, cu omisiunile inerente și cu mențiuni/portrete incomplete sau evenimente care ar fi putut fi detaliate, dar care conferă credibilitate prin evocările limpezi, făcute cu implicare sufletească autentică, prin îndoile și prin certitudini proprii, precum și prin apelul la *martorii vii* pe care autorul îi invită într-un fel la dezbaterile lansate în instanța recuperativă a unei *memorii comune*.

Scriitorul Marin Ioniță traversează în proza propusă o axa temporală stabilită între două secvențe sufletești: *trăirea și retrăirea* unei perioade despre care nu se știe cu exactitate dacă i-a marcat viața favorabil sau malefic, dacă l-a salvat sau l-a stigmatizat, dacă s-a identificat cu ea sau nu și cum trebuie s-o evalueze din perspectiva maturității fără să greșească. Decalajul între prezent și trecut este marcat de avantajul retrospectivei, de maturitatea și luciditatea unui autor cu reale apetențe creative care, după *experimentul Kiseleff*, n-a trădat nici măcar o clipă traseul existențial pus în slujba cuvântului scris. Astfel, devine cu atât mai interesantă incursiunea în meandrele memoriei și identificarea *tânărului aspirant la literatură*, mai ales în contextul captivității *fabricii de scriitori*, cum o numește cu umor autorul, colivie în care *unii intrau de bunăvoie*. Remarcabil este și aspectul suprapunerii *timpului personal* peste *timpul arogant și autoritar al istoriei* parcurse, interferențele și influențele inevitabile. Cartea *nu este un examen de conștiință*, nici exorcizarea unui timp refuzat, renegat, este mai degrabă un triumf necesar al rememorării și al recuperării tinereții deschise și încrezătoare, fără aspect de negare și/sau de anulare a ei din recunoașterea și recunoaștința datorate ontologiei personale. De aceea, mărturisirile autorului au în text un puternic impact confesiv, fiind parcă pornite dintr-un imbold vechi, sedimentat și care ar fi trebuit obligatoriu să se exteriorizeze, indiferent de consecințe. Necesitatea povestirii celor trăite *atunci* vine și din nevoia de înțelegere și de aprofundare a sensurilor, risipite și ele odată cu oamenii și cu vremurile trecute. Detașarea și construirea *între timp* a personalității auctoriale îl determină pe Marin Ioniță să povestească întâmplările cu un dublu sentiment, primul fiind sentimentul nostalgiei și al duioșiei față de toate cele pierdute (*efigia fetei de o stranie frumusețe într-o lumină boreală* care apare pe frontispiciu, odată cu gândul care zboară la *Școala de literatură*), dar și cu sentimentul tinereții furate de o *iluzie*, din subsidiarul căreia ies timid la iveală promisiuni, dorințe, idealuri, toate adunate într-un *alter ego* al autorului, un tânăr promițător, pornit în odiseea cunoașterii.

Kiseleff a reprezentat un spațiu proletcultist singular în România, în realitate un *perimetru de cazarmă, de mânăstire sau de penitenciar*, cum îl descrie Marin Ioniță, „cu o lume pestriță, de la *elevi ca mine până la absolvenți de mai multe facultăți* [...] *mulți studenți, dar și mulți activiști de partid, de sindicat, de U.T.M., de la organizațiile de femei, ofițeri, maiștri, muncitori, ziaristi, în sfârșit, toate categoriile sociale și profesionale, reprezentate proporțional, mai puțin preoții și teologii*” - spațiu dens de idei, efervescențe ale vârstelor și ale talentelor în sine. *Școala de literatură*, concepută, organizată și condusă după tipar sovietic, construită după modelul *Institutului de literatură Maxim Gorki*, al Uniunii Scriitorilor din URSS, cu sediul în Moscova, imitând *școala de partid Jdanov* și universitățile muncitorești în principiile lor de funcționare, mixta „*materia primă din care să fie turnate, strunite, presate, șlefuite, vopsite, lăcuite și înșurubate în sistem piesele de*

fabricație comunistă”. Și totuși, această *arcă a lui Noe*, cum și-o imaginează peste timp autorul, *purtând germenii unei lumi iluzorii*, plutind pe ape întunecat-tumultoase, nu garanta nimănui supraviețuirea, nici măcar fizică, cu atât mai puțin literară. Personajul-erou din literatura sovietică era extins la realizarea proiectului *intelectualului ideal*, apt să servească fără rezerve statul care l-a creat. Mihai Beniuc definea memorabil *tipul de poet-socialist* în *Viața Românească*, nr.3, 1951, spunând: „*Acela trebuie să fie un filozof cunoscător al celor mai înalte idei ale timpului [...] spre care au deschis drum Marx, Engels și Stalin [...], un activist în slujba respectivelor idei*”. Intenția școlii era plasarea cursanților, după absolvire, în instituții culturale, la radio-tv, în zone de activism zelos și fidel, prin redacții și edituri, pentru control, supraveghere vigilentă și pentru promovarea unicului gen de literatură agreeat. Finalitatea *Școlii de literatură* era bine gândită, diplomele echivalau cu o repartitie, cu un salariu asigurat, cu o promisiune de locuință, toate captivându-i mai ales pe cei debutanți și *în viață*, nu doar în literatură, ceea ce explică vulnerabilitatea multora dintre ei, mai ales după ieșirea de sub protecția instituției. Casele de odihnă accesibile, oferta premiilor semnificative, imaginea de impact a scriitorului în societate, statutul *profesiei de scriitor* completau șirul de facilități care puteau să întunece rațiunea. În parte, angrenajul a fost susținut într-adevăr și de ideea de a umple un gol lăsat de epurarea ideologică a scriitorilor vechi, de prestigiu (*ostili și nocivi*) - Blaga, Argezi -, de cei aruncați sub diferite pretexte în temnițe și de cei exilați. Țara avea nevoie de reporteri devotați, de gazetari servili, de redactori vânduți și de scriitori înregimentați. Se dorea realizarea unui *portret viu*, scriitorul *special*, un robot ideologic *setat* pe răspândirea continuă și fără tăgadă a ideologiei de partid, cu un *moralism politic ireproșabil* și operă la fel, care să ajute regimul în nimicirea oricărei forme de liberalism sau oricărei încercări de ordine plutocratică burgheză. Școala purta diferite denumiri neconvenționale, atribuite cu un *umor negru*, în genul *Academicienilor Bazaganov și Minciurin* (conferințele satirice din anii '50 ale BBC-ului), care erau mult mai aproape de realitate decât denominarea oficială, vag-neutră: *pepiniera de scriitori, sera de poeți*, și, mai rău, *clocoțoarea roșie, puiernița de la bufet, turnul Babel, cuibarul de șopârle, cotețul lui Novicov* (Mihail Novicov, agent rus, directorul școlii la acea vreme și viitor conducător al *Academiei Ștefan Gheorghiu*). Pentru toți cei intrați acolo, elevi, studenți, ingineri, profesori, ofițeri, sportivi, ziaristi, maiștri, juriști, activiști de partid, tineri din diferite organizații de profil, femei și muncitori scoși din producție - autorul declară că exista un scop unic: „*ni se spunea ingineri de suflete și eram socotiți activiști de partid. Literatura pe care o scriam trebuia să fie parte a ideologiei marxist-leniniste și să contribuie la lupta de clasă. Aveam misiunea să creăm opere de valoare, care să le depășească pe cele ale înaintașilor noștri, să cântăm marșul triumfal al construcției socialiste și să combatem orice formă de manifestare, în orice domeniu, a dușmanului de clasă*”. Alesii pe baza dosarelor *retușate*, îmbunătățite grație sectorului de agitație și propagandă, trecuți prin comisii de examinare formale, tinerii aduși erau demult selectați, urmăriți, recomandați, pregătiți pentru gloria de *polei și sclipici, mărunți, efemeră, derizorie*. Venit din lumea tradițional-rurală a Găeștului (inițial dintr-o școală medie zootehnică, cu dosarul instrumentat, cum singur mărturisește, de eroul bătăliei de la Radna,

scriitor el însuși, Aurel Iordache și, la doua intrare în palat, după absolvirea Școlii de ofițeri în rezervă de la Oradea, cu dosar întocmit de filiala din Timișoara a Uniunii Scriitorilor, girat de poetul Alexandru Jebeleanu și de prozatorul Mircea Șerbănescu), *tânărul* Marin Ioniță nu era decât un *exponent al clasei lui*, un tânăr în formare, plecat dintr-o lume sărăcită și hăituită de partid și de stat, dintr-o lume muribundă, în prăbușire dirijată laolaltă cu tradițiile ei cele mai curate și mai sănătoase. (De) acolo familiile de țărani își aruncau *copiii la oraș ca să-i salveze cumva*, acceptând despărțirea, distanța, abandonarea, renunțarea transiterii acelei lumi cu ordinea ei către urmașii îndreptați acum, din disperare, spre alte orizonturi (oamenii aceia știau pe viu *gustul pământului!*). Un alt Darie - *Desculț* (*Darie sunt eu*, va spune autorul!), visând ca eroul lui Zaharia Stancu o lume mai bună, impresionat de grandoarea *Palatului de la Șosea*, fostă proprietate a avocatului/om politic, Toma Stelian, *locul de promenadă al protipendadei bucureștene din „la belle époque” a micului Paris*. Este simbolic acest amestec, această suprapunere care se realizează în mintea tânărului scriitor între lumea satului zugrăvită de Zaharia Stancu și propria lume, similitudinea, echivalența, revelația *apusului satului românesc*, pe care tânărul autor o realizează așteptând în biroul acestuia: „*Săracii sunt ușor de manipulați, sărăcia, boala și foametea te fac să crezi într-o lume mai bună*”. Marin Ioniță creionează cu acuratețe discrepanța dintre marxism-leninism, cu toți *afluenții* săi (agitația, propaganda, activiștii, gazetele de perete, foile volante, manifestele, ziarele, oratorii, discursurile, conferințele, trâmbițele lumii noi), și realitatea crudă a satelor (sărăcia, foamea, pelagra, tuberculoza, scabia, păduchii, amenințările cu Bărăganul, Siberia de acasă, lipsa de șansă), amintind cu amărăciune că aceea din urmă era o lume din care *ai fi făcut orice ca să ieși. Școala de literatură* apărea ca un eden garantând căldura, curățenia, hrana din belșug, culturalizarea gratuită, distracții, implicit. Rețeaua de relații *în perspectivă* era încă o tentație nemăsurată pentru cei veniți acolo, accesul în arealul scriitorilor confirmați fiind mai ușor de făcut, iar cariera cu atât mai promițătoare. Tineri majoritatea/săraci visau plățile generoase de pe urma scrisului. Remunerațiile erau cu adevărat stimulante, fapt care îi determina pe tineri să se lase cucerii și amăgiți în mod fatal de un succes virtual. Scrierea lui Marin Ioniță provoacă interogații multiple, cele mai multe ducând desigur spre aspectul de conștientizare/neconștientizare a unui grad fie el și minor de aservire, de implicație oneroasă și promiscuă în politica totalitară. Vinovăția reală, însă, are alte consecințe și se bazează pe reverberația unor opțiuni intelectuale. Pentru debutanții din *Școala de literatură* adeziunea se rezuma în cele mai multe cazuri la încercarea de reușită în carieră, la dorința expresă de semnătură în pagina publicată, la vis și la ideal, văzute prin ochii teribiliști și orgolioși ai tineretii. Adevărații *vinovați*, parte din ei, chiar trecuți prin spațiul acela (un fel de *tranzit intelectual*), avea să se manifeste în alte împrejurări și în alt timp, al maturității creatoare și opționale. Tinerii racolați și închiși în acel infern auster aveau, prin urmare, impropriu spus, o *șansă*. Mulți dintre ei, talentați la modul real și dornici să-și ajute familiile sărăcite și/sau amenințate uitau, ignorau sau nu conștientizau viitorul pentru care erau pregătiți, deși prezentul acela îi unea ca să fie „*îndopați ca găștele puse la îngrășat, cu educații comuniste*”. O parte dintre ei s-a pliat cerințelor, alții, nimeriți întâmplător acolo, au încercat să se salveze (un mic procent a urmat studii filologice), unii s-au datat (doar) boemei, alții au ales exilul, alții s-au revoltat, alții s-au mutat în slujbe culturale (dar puțini au reușit să facă fața compromisului). Mulți dintre ei însă au simțit de timpuriu contradicțiile, au întrezărit, sub zelul literaturii politizate, morbul degradării sociale, amestecul irecuperabil de valori, dezumanizarea: „*dar din ouăle puse la clocit în acest incubator ieșeau și altfel de pui decât cei așteptați*”. Vremurile erau în consens cu instituția:

când se tușea la Moscova, se strănuta în tot lagărul socialist!, amintește cu ironie Marin Ioniță, iar țara – cu o politică stalinistă, cu epurări și destituiri, cu spaima închisorilor politice, cu anii de teroare ai regimului ideologic și anii *luptei de clasă*, cu optica deformată a lui Gheorghiu-Dej, cu frământări peste granițele de vecinătate – era un teren mișcător, minat de o frică permanentă.

Un merit incontestabil al cărții, pe fundalul acestei fresce istorice totalitariste, este creionarea figurilor cultural-literare, portretistica realizată de Marin Ioniță prin fluxul memoriei subiective, începând cu enigmaticul Labiș (*leader* al tinerilor înscriși), urmat de Aurora Cornu, Ion Gheorghe, Anghel Dumbrăveanu, Mihai Beniuc, Dumitru Micu, Gheorghe Tomozei, Florin Mugur, Mihai Gafița, Radu Cosășu, Dan Deșliu, Tita Chipser, triumviratul feminin: Maria Banuș, Nina Cassian, Veronica Porumbacu; Doina Ciurea, Adela Popescu, Sonia Larian, Doina Sălăjan, Alexandru Andrițoiu, Ion Lăncrăjan, Aurel Covaci, Mircea Sântimbreanu, Niculae Stoian etc, alături de secvențe/imagini care întregesc portretele de ansamblu ale unor mari personalități: Mihail Sadoveanu, Eugen Jebeleanu, George Călinescu, Zaharia Stancu, Petru Dumitriu, Lucian Raicu, Camil Petrescu, Fănuș Neagu, Paul Goma, Nichita Stănescu. Marin Ioniță stabilește cu subiectivitate firească sensul întâmplărilor și al detaliilor, dar portretistica rămâne *partea concreșcentă* a volumului și ca informație și ca valoare. Memoria alimentează, simultan cu scriitura, conținutul recuperării *timpului pierdut* cu unele detalii remarcabile. Scriitorul reușește să se substituie pe alocuri cu succes tânărului de-atunci, mai ales în rememorările romantice, în pasaje de un lirism evident (obsesia lupilor; revenirea imaginii Siberiei; Aurora, pierdută și reîntâlnită; statuara Maria Drăguț; Aida; Lucia cu brațele pline de trandafiri etc.). Autorul este concentrat de multe ori asupra unor impresii/amănunte relevante, ceea ce determină câteodată abandonarea cronologiei efective, necesitând întoarceri pe firul sinuos al memoriei, urmate de reluarea (re)ordonată a epicii. Scrisă alert, cu multe flash-uri semnificative pentru perioada aceea tensionată și readucând în atenție amănunte relevante, scriitorul rețușează textual triste adevăruri de-atunci (persecuțiile securității, amenințările, anchetele/inclusiv asupra elevilor, spaima de Procuratură, procesele fără justiție, colectivizările), și surprinde adevărul necosmetizat al realității prin secvențe scriitoricești de fină observație (vizitele de documentare în fabrici, modelele *repartizate*, femeia-bărbat, muncitoare pe macara etc.).

Kiseleff 10. Fabrica de scriitori se citește cu un interes avid și are o valoare certă pentru cei care vor să elucideze un timp capricios și destul de lipsit de generozitate, chiar și cu cei talentați, și pentru cei care vor să înțeleagă experimentul politic și literar, Kiseleff, un experiment *ratat*, cum este și concluzia unei teze de doctorat pe acest subiect (a lui Radu Bălbăie). Valențele din subsidiarul cărții sunt conferite de un exemplu de viață *așa cum a fost*, a unui autor care își deconspiră cu sinceritate și curaj trăirile, asumându-le și propunându-le discuției într-o instanță morală nevăzută. Cartea de memorii beneficiază de o relatare directă, necontrafăcută, neîntreruptă de divagații imaginative sau de orgolii auctoriale. Mihail Sadoveanu spunea că din *Școala de literatură* au ieșit tot *atâția scriitori câți au intrat*, mascând de fapt în discurs amărăciunea utopiei. Marin Ioniță, deși n-a ajuns un scriitor de *primă linie*, cum singur mărturisește, nu este mai puțin meritoriu pentru destinul său asumat, de scriitor *lăsat de Dumnezeu* și nu *făcut*, ca să-l parafrazăm pe același Sadoveanu. El și-a păstrat fidelitatea pentru scriitură în ciuda propriilor deziluzii, dincolo de toate etapele potrivnice și trecând peste toate speranțele pierdute ale inimii și ale minții. Retrăind discret anii uceniciei în literatură, cu o afectivitate recuperativă, el își argumentează convins verticalitatea intenției și *profesiunea de credință* a propriei vieți.

Cele o mie și una de zile și nopți filozofice

Practica filozofării și Necunoscutul

În Practica Filozofării, Necunoscutul are un rol cu totul special. Evident, pentru cel ce practică filozofarea.

Practicianul filozofării simte că întâlnirea cu Necunoscutul este întotdeauna semnificativă și nou început, început ce face posibilă legătura cu un alt nivel al percepției, echivalentul unei cu totul alte direcții. Necunoscutul și practicianul filozofării se află într-o relație profundă. El, Necunoscutul, îi pune în brațe practicianului filozofării cel mai mare dar cu puțință: posibilitatea de a observa faptul că *știe că nu știe*. Mai mult decât atât, îl direcționează pe acesta dinspre Necunoscutul aflat în exteriorul său înspre Necunoscutul aflat în interiorul său. Îl învață pe practicianul filozofării să se desprindă de a mai face deosebirea între Necunoscutul exterior și Necunoscutul interior, punând semnul egalității și al identității între aceste două stări sau, mai bine spus, între aceste două calități ale Necunoscutului.

Practicianul filozofării nu iese din sine pentru a lămuri ceva legat de Necunoscutul exterior, ci doar pentru a observa că acesta îl trimite în modul cel mai firesc către Necunoscutul său interior.

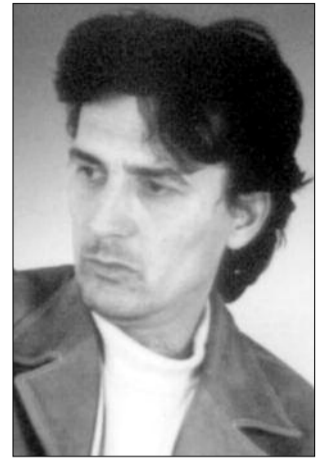
Acest lucru face ca *a ști că nu știi* – acest cel mai mare paradox al actului gândirii – să se transforme în *a ști că aceea ce nu știi*, și se află în afara ta, este imaginea Necunoscutului aflat în interiorul tău. Distanța uriașă dintre Necunoscutul exterior și practicianul filozofării este exclusiv datorită acestei manevre de întoarcere spre Necunoscutul interior.

Acum, a ști este mult mai aproape de a nu ști, mult mai aproape de ceea ce numim Necunoscutul. De fapt, aflat în această nouă poziție, deja ai început să știi ceva ce se află în legătură cu Necunoscutul.

Avându-l mai aproape, descoperindu-l micșorat în tine însuși, relația cu acesta devine una intimă, una de prietenie. În acest caz, Necunoscutul poate deveni, în sfârșit, un partener de dialog. Dacă îi vei dezvălui ceva despre tine, el, în același timp, se va lăsa dezvăluit în ceva despre el.

A ști că nu știi suportă acum o altă transformare. *A ști că nu știi* devine, de data aceasta, *a ști că nu știi că poți începe să știi*. Și a ști că poți ști ceva în legătură cu Necunoscutul despre care știai doar că nu știi este un lucru care te va purta departe în practica filozofării. Este ceva extraordinar. Este o terapie. Este ceea ce va trebui să devină în totalitate practica gândului.

Dar acest lucru nu se poate obține cu ajutorul simplei practici a gândului în general, ci numai cu acela al pașilor făcuți din interiorul practicii filozofării, așa cum încerc să-i fac cunoscuți în aceste rânduri aparținând celor „*O mie și una de zile și nopți filozofice*”.

Practicianul filozofării nu iese din sine pentru a lămuri ceva legat de Necunoscutul exterior, ci doar pentru a observa că acesta îl trimite în modul cel mai firesc către Necunoscutul său interior.

Mariana Șenilă-Vasiliu

Preambul la o călătorie în Orientul Apropiat

“Păcat că ești un călător grăbit. Ar fi fost așa de bine să cunoști în amănunt viața acestei lumi.” G. M. Cantacuzino

O călătorie te leagă sufletește de meleagurile pe care le-ai văzut și de oamenii pe care i-ai întâlnit. Nevăzutele fire ale acestei legături sunt atât de puternice încât simpla revedere a unei secvențe de peisaj îți face inima să tresară și sufletul să se umple de nostalgie: am fost și eu acolo! La vederea transmisiilor televizate pline de violențe și distrugerii din orașele siriene prin care am trecut în primăvara lui 2005 – Alep, Damasc, Hama, Homs -, pe atunci un paradis turistic, astăzi un iad, sufletul meu se frânge de durere. Sufăr știind că minunatul amestec din care au fost clădite, din fantezie și realitate, din trecut și prezent, e acum făcut una cu pământul; că locuitorii lor pașnici sunt obiectul unor răfuieli fratricide și al unor cruzimi inimaginabile. Îmi este imposibil să-mi imaginez liniștea pașnicului Alep sfâșiată de răpăielile mitralierelor și butuiturile exploziilor; îmi e greu să-mi închipui fascinantul Damasc cu zidurile clădirilor ciuruite de gloanțe și rachete și străzile pustiite; îmi e încă și mai greu să accept imaginea orașelor Hama și Homs, centre ale revoltei populare împotriva dictaturii lui Bachar al-Assad, cu străzile pline de cadavre și dărâmături. De la începutul lunii martie 2011 și până în septembrie 2012, conform unor statistici aproximative, în timpul luptelor ar fi pierit peste 23.000 de sirieni de ambele părți, iar alte peste două sute de mii au fost nevoite să pibegească în țările vecine, Turcia, Irak, Iordania. Și toată catacomba asta de cadavre și toată nefericirea sirienilor se datorează faptului că un ins nu vrea cu niciun chip să cedeze puterea. Dar ce le pasă dictatorilor de suferința poporului, de voința sa, ei se au doar pe ei înșiși și neostoita lor sete de putere. Atracția dictatorilor pentru scaun e magnetică, tiranică, de parcă nu rațiunea îi conduce, ci șezutul. Odată lipiți de el nu se mai lasă duși și doar revoltele populare îi pot mătura de pe scena politică și din dragul lor scaun. Așa cum s-a întâmplat de fiecare dată și mai nou în Tunisia, Libia și Egipt.

Inițial, vălul în forma lui cea mai simplă, izar, avea rostul de a face distincție între femeile din haremul Profetului și celelalte. Pe vremea dinastiei fatimide, el era un semn distinctiv pentru femeile provenind din clasa avută. În cele din urmă, prin imitație, a fost preluat de toate femeile.

Pe lângă mult încercatul Liban, în care calmul fusese restabilită abia de câțiva ani, și unde războiul avea să reizbucnească în februarie 2006, odată cu asasinarea primului ministru Rafik Hariri, în 2005 Siria părea o țară așezată a cărei liniște nu era întreruptă decât de cele cinci chemări la rugăciune ale muezinilor. Vederea portretelor supradimensionate ale celor doi Assad, Hafez și Bachar, tatăl și fiul, mi-a dat fiori. Ele îmi aminteau de cultul deșănțat al personalității dedicat lui Ceaușescu și, prin sinonimie, îmi arătau că lucrurile nu sunt în realitate cum păreau. Pe când eram la Damasc, într-una dintre seri am aflat de la televiziunea locală că în capitala siriană a avut loc un atentat cu bombă. Cum comunicatul era în limba arabă, n-am prea înțeles mare lucru, dar imaginile transmise de la fața locului vorbeau de la sine. În zilele următoare știrea mi s-a șters din memorie,

prea erau multe lucruri interesante și absolut noi de văzut ca să-mi bat capul cu ea. Astăzi însă, leg acel atentat de la Damasc de starea de revoltă subterană ce mocnea în sânul populației nemulțumite de prezența lui Bachar Al-Assad în fruntea țării, de modul său discreționar și abuziv de a conduce, de corupția ce domnea și de încălcarea drepturilor civile.

Taifunul politic numit “primăvara arabă”, după ce a revășit Tunisia, Libia și Egiptul, a involburat lucrurile și în Siria. În loc să-și piardă din forță, a crescut în intensitate și de peste un an și jumătate nu dă semne de ostioire. Nimeni nu poate prevedea deocamdată deznodământul acestui conflict fratricid sângeros ale cărui sorți înclină când într-o parte, când în cealaltă, și nimeni nu e dispus să cedeze, dar mai cu seamă nu Bachar Al-Assad care se ține de scaun cu dinții.

Pornită de la Homs, revolta a aprins treptat Siria. Ultima soluție propusă de președinte, aberantă cât încape, este crearea unui stat alaiut în nord-estul țării, la granița cu Irakul, porțiune locuită și ea majoritar de această sectă șiiită. Ideea prezidențială ar fi de răs de n-ar avea partea ei tragică, aceea a împărțirii Siriei în două, fapt ce calcă în picioare voința poporului.

Cu toată instabilitatea politică din Orientul Apropiat, cu toate amenințările teroriste, oarecum îndoită asupra oportunității deplasării într-o regiune bantuită de conflicte militare, în aprilie 2005 m-am decis să plec într-o excursie de două săptămâni având drept itinerar, în mare, Siria, Liban, Iordania. Țintele mele erau bine cunoscute: în Siria, înaintea de orice, voiam să vizitez Palmyra; în Liban, să ajung la celebra rezervație de cedri, iar în Iordania, busola mea sufletească arăta în direcția Petra. Îmi dăduseră îndemn pentru această călătorie lecturi mai vechi, vederea unor imagini din respectivele locuri ce mă impresionaseră puternic, filme documentare văzute după 1989 pe Discovery, dar mai cu seamă notele de voiaj ale arhitectului G.M. Cantacuzino. Așa lapidare cum sunt, notațiile sale surprind cu economia unui crochiu esențialul: straneitatea și frumusețea locurilor prin care a trecut, culoarea și parfumul Orientului, lumina lui, oameni și monumente, trecut și prezent. N-am rezistat ademenelilor de tot felul și, ca să recunosc onest, abia aștept să se ivească vreo ispită care să mă smulgă din monotonie și să mă poarte prin lumea largă. La urma-urmelor, avea dreptate bătrâna din Maramureș care spunea că din întreaga viață nu te alegi la sfârșit decât cu ce ai mâncat și ce ai văzut.

Am plecat, conștientă de riscurile pe care Ami le asumam. Nu știu cum s-a făcut, dar în mai fiecare călătorie de până atunci, trecusem prin zone de risc major; în 1998, când am vizitat Mexicul, provincia Chapas era în plin conflict militar cu autoritățile pentru dobândirea dreptului de proprietate al țărănilor asupra pământului pe care îl lucrau; în 2000, Lima era tixtă de poliție, te ciocnea de polițiști înarmați la tot pasul, din cauza alegerilor pentru funcția de președinte al Perului, iar, peste nici o lună de la întoarcerea mea în țară, coruptul Fuji Mori a fost nevoit să părăsească țara hoștește; la Paris, doar printr-o minune am virat explozia din trenul rapid ROR din stația de metrou de la boul Miche. Peripețiile de acest gen au fost însă mai numeroase și doar teama de a nu plictisi mă oprește să le înșir. Un risc în plus chiar nu prea mai avea importanță.

În 2005, Orientul Apropiat semăna cu un Ibutoi cu pulbere căruia nu-i lipsea decât scânteia care să-l arunce în aer, dar în Siria

atmosfera părea calmă. În schimb, situația țărilor cu care se învecina era tulbure, atmosfera din Irakul condus de Saddam Hussein era îmbibată cu miros de praf de pușcă; alergiile politice dintre Liban și Siria sărea în ochi, iar acuzele de amestec ale Siriei în treburile interne ale Libanului erau frecvente; taberele de refugiați palestinieni, văzute în Liban, vorbeau de la sine despre conflictul israeliano-palestinian; la granița Iordaniei cu Israelul, autocarul cu care călătoream a fost însoțit de militari înarmați până-n dinți că te lua cu fiori pe șira spinării; iar la Aqaba, minunata stațiune de la Marea Roșie, pești, în culori și forme cum nu mai văzusem, înotau printre tancarurile scufundate în timpul răboiului arabo-israelian, zis „de șapte zile”. Turcia avea și ea destule probleme cu kurzii, ori invers. Peste toate, după atacul terorist de la 11 septembrie 2001 se înăspriseră condițiile de călătorie cu avionul, controalele repetate ale bagajelor deveniseră agasante. Un singur lucru bun în toate acestea, împuținarea turiștilor, ceea ce e o binefacere când vrei să vizitezi ceva. Cu excepția unor grupuri de nemți, n-am întâlnit picior de occidental în niciuna din cele trei țări vizitate. Confundată cu o americană, un arab mi-a arătat printr-un gest cât se poate de elocvent cum îi vor lua arabii gâtul lui Bush, iar o caricatură de mari dimensiuni văzută în vitrina unui magazin de la Aqaba îi înfățișa pe Bush în chip de bulldog, trăgându-l după el în lesă pe cățelul Tony Blair. Una peste alta, cam asta era atmosfera ce domnea în primăvara lui 2005 în Orientul Apropiat, în care am picat ca de pe altă planetă. Dar cine nu riscă nici nu câștigă. Iar ceea ce am câștigat din această călătorie nu poate fi cântărit în niciun fel pentru că e neprețuit.

După un zbor de peste două ore în care am făcut escală la Sofia, în 16 aprilie 2005, la amiază, am aterizat pe aeroportul de la Alep. De cum am coborât din avion, o ploaie săcâitoare și un vânt puternic ce ne întorcea pe dos umbrelele ne-a luat în primire. Agenția de voiaj uitase să ne avertizeze asupra khamsinului/hamsinului, vânt deșertic nesuferit ce suflă în Siria timp de 52 de zile fără ostioire și îndeajuns de puternic încât să îndoiaie copacii și să sfichiuiască vegetația. Pregătite pentru vreme caldă, doamnele dărdăiau în veșmintele lor subțiri. Cu lecția învățată din alte călătorii în locuri cu climă necunoscută, eram pregătite pentru orice situație.

La Alep n-am stat decât o după-amiază și o Lnoapte, ceea ce înseamnă foarte puțin, dar, de drămuiești bine timpul și știi să privești cu atenție, poți vedea și afla destule lucruri despre acest al doilea oraș ca importanță al Siriei și întâia ei capitală. Ce m-a izbit de îndată ce am plecat din hotel a fost modul ciudat în care creșteau copacii, înclinați la 60-70 de grade. Șfichiuiți în fiecare primăvară timp de peste șapte săptămâni de khamsin, ei nu au nici răgazul și nici forța necesară să-și îndrepte trunchiurile și continuă să crească precum un om gârbovit de spate. Apoi m-a uimit cum, cu toată vremea mohorâtă și vântoasă, îmbrăcați în veșminte pe jumătate orientale, pe jumătate europene, unii cu fesuri pe cap, alții înveliți cu niște broboade harăpești, bărbații ieșiseră pe trotuare. Ședeau pe scăunele ori direct pe asfalt, trăgând din pipe și discutând în timp ce învăteau agale șiragul de mătănie. Pe lângă ei se strecurau, mute, îmbrăcate în negru, cu vălul tras până sub ochi, femeile. Inițial, vălul în forma lui cea mai simplă, izar, avea rostul de a face distincție între femeile din haremul Profetului și celelalte. Pe vremea dinastiei fatimide, el era un semn distinctiv pentru femeile provenind din clasa avută. În cele din urmă, prin imitație, a fost preluat de toate femeile. Ceea ce a fost un semn distinctiv pentru cele avute, a sfârșit prin a

la pas

deveni simbolul claustrării și obedienței femeii în lumea atotputernice falocrații cum e cea arabă. Până la urmă, mișcările feministe în lumea arabă au ca țel abolirea vălului, el fiind simbolul tuturor nedreptăților îndurate de femei aici. Inegalitatea dintre bărbat și femeie începe cu ziua în care fetiței i se pune vălul pe față, continuă cu ablațiunea clitorisului care o lipsește de plăcerile sexuale și așa estropiată devine sclava bărbatului, inclusiv a societății. Dincolo de acest aspect sinistru, găsim că vălul are totuși cochetăria lui. De sub *chударul/chadarul* semitransparent al femeilor tinere se ivesc de multe ori ba vârful unui pantof elegant, ba o mână frumoasă care duce delicat telefonul mobil la ureche, așa cum am văzut pe străzile Alepului. Asta când e vorba despre tinere din familii avute, pentru că *chударul* țărăncilor, negru sau brun, cu țesătura lui deasă nu lasă să se vadă decât minunații lor ochi negri migdalați și tălpile picioarelor desculțe. Din nordul țării și până la Aqaba, în Iordania, vălul variază de la *chударul* care acoperă trupul în întregime, la marama ce acoperă jumătate de chip și se oprește sub linia nasului în Liban, reducându-se la un simplu batic cu care ele își acoperă capul și care lasă vederii obrazul. La Aqaba, aproape nu se mai poartă vălul. Intoleranța islamismului din nordul Siriei se diminuează pe măsura laicizării în contact cu lumea europeană, a liberalismului din ce în ce mai manifest în Liban și Iordania, unde există o minoritate creștină destul de consistentă. În Liban, țară administrată după Primul Război Mondial de Franța, influența occidentală este foarte puternică, a doua limbă folosită după arabă fiind franceza. Sub domnia regelului Hussein al II-lea și a fiului său, ambii pro-occidentali, Iordania a fost modernizată, iar acest lucru se simte în toate domeniile vieții sociale, inclusiv în chestiunea mult discutatului văl islamic, pe care femeile îl poartă sau nu în funcție de opțiunea religioasă. Impus ori acceptat, oricât de pornit ai fi împotriva purtării vălului, nu poți să nu recunoști aerul de mister ce învăluie femeile tinere ce unduiesc grațioase sub *chударul* semitransparent ce la acoperă, la Alep.

Considerată azi țară islamică, Siria e de fapt o suprapunere de civilizații și culturi ce pot fi împărțite în două: cele de dinaintea cuceririi arabe din secolul al VII-lea și de după acest eveniment. Celor de la Mari și Ugarit li s-au suprapus influențele lăsate de cuceritorii canaeni, fenicieni, amoriți, hitiți și așa-zisele Popoare ale Mării. Peste care au venit asiro-babilonienii, grecii lui Alexandru cel Mare și romanii. La mijlocul secolului VII, a început invazia arabă, iar Omeiazii și-au așezat capitala la Damasc, drept centru al lumii arabe. La scurt timp a avut loc năvălirea turcilor seleucizi, iar după ei au venit cruciații, care au fondat regatul Ierusalimului. Saladin, la început în relație echivocă cu francii, a sfârșit prin a-i înfrânge pe cruciați. Nu s-au liniștit bine lucrurile că de niciunde au năvălit mamelucii și apoi mongolii, care au pustiit Siria. N-au rămas nici ei pe loc, din urmă au venit turcii otomani care au stăpânit țara până în 1918, dată de la care Franța a avut mandat de administrare până în 1943. Atunci a apărut pentru prima dată ideea împărțirii Siriei în două state, a unei republici *alauite* și a unui stat *druz*, idee neconformă cu realitate, dar pe care a preluat-o actualul președinte al țării, Bachar Al-Assad. Cu o astfel de istorie zbuciumată, nici că e de mirare diversitatea culturală și artistică pe care o întâlnești la tot pasul, de la ruinele de la Ugarit la moscheea lui Saladin, de la urmele ale picturii figurativ-umane ebraice cum este sinagoga de la Dura Europos, unice în lume după știința mea, la sutele de biserici și mănăstiri creștine, de la ruinele templelor romane la moschei dintre cele mai spectaculoase.

În ce-i privește pe creștinii din Siria, protecția lor se datorează faptului că, în Coran, atât Fecioara cât și Iisus sunt recunoscuți, cu diferența că Iisus nu mai este considerat Fiul lui Dumnezeu, ci doar profet, iar Maria/Miriam

este mama lui. Pe de altă parte, monahii și ermiții, prin viața lor evlavioasă și curată, prin modestia existenței lor și binefacerile făcute săracilor și năpăstuiților se încadrau în preceptele Coranului. Însuși Profetul arătase bunăvoință față de aceștia, ceea ce explică mulțimea așezărilor monahale din Siria. De am înțeles corect, există o lege nescrisă care echilibrează viața religioasă în Siria. Conform ei, numărul moscheilor este egal cu cel al bisericilor și, de se ridică o moschee în plus, și creștinii au dreptul să-și înalțe o biserică. E, cred, suficient să spun că în Biserica Brâului Maicii Domnului de la Homs se păstrează un fragment din brâul Fecioarei, conform tradiției siriace, dus de Sfântul Toma taman în India, de unde a fost adus înapoi odată cu rămășițele sale la Homs, la sfârșitul secolului IV. Cu tot fanatismul fundamentalist islamic, nimeni nu s-a atins vreodată de mănăstirile sau bisericile din Siria și nu i-a dat nimănui prin cap să pângărească sfintele relicve. Așa se și explică mulțimea nestorienilor în Siria. Numele sectei creștine monofizite vine de la Nestorius, patriarhul Constantinopolului din prima jumătate a secolului al V-lea care propovăduia doctrina dublei naturi a lui Iisus, ca om și ca Fiul al lui Dumnezeu. Conciliul de la Efes a respins doctrina monofizită, l-a acuzat de erezie pe propovăduitorul ei, drept urmare patriarhul a fost excomunicat și izgonit din biserică, ba, zice-se chiar că ar fi fost exilat. Nestorius a pierdut înalta calitate ecleziastică, în schimb doctrina sa a găsit destui adepți în Biserica Orientală, în mod special în cea siriacă. Nestorianismul nu a pierit și, dacă informația pe care o dețin e corectă, și la ora actuală există încă 90.000 de adepți ai monofizismului risipiți în lumea largă.

Pentru un român trecător prin Alep, numele orașului are o rezonanță specială, el îi amintește de acel neobosit călător prin Țările Române care a fost Paul din Alep. Pe adevăratul său nume Bulos ibn az-Za'im, el descinde dintr-o familie arabă de preoți creștini din Alep care a dat în numai o sută de ani patru generații de clerici ortodocși *melkiți*, cel de-al patrulea fiind chiar Paul din Alep. Unul dintre cei doi fii ai săi a ajuns patriarhul Antiohiei sub numele de Chiril al V-lea. Promovat de la rangul de diacon, datorită bunelor sale însușiri administrative, Paul din Alep a ajuns arhidiacon, calitate în care răspundea de Damasc, Alep și de toate celelalte comunități creștine din țările arabe, îndeplinind în același timp și funcția de secretar al patriarhului Antiohiei, Macarie al III-lea, al cărui fiu era din moment ce purta același nume de familie, Yuhanna ibn az-Za'im. În compania lui Macarie al III-lea, Paul din Alep a întreprins o călătorie de șapte ani, din vara lui 1652 până în primăvara lui 1659, trecând prin Țările Române. Scopul călătoriei nu era unul turistic, la nevoiele acelei călătorii cu mijloacele de transport rudimentare pe cei doi i-a împins disperarea și nevoia presantă de ajutor financiar pentru comunitățile creștine din Siria, unde oamenii începuseră să treacă la islamism din cauza dărilor grele impuse de otomani credincioșilor. Cu prea mare ajutor nu s-au ales, în schimb notele de călătorie redactate de Paul din Alep au rămas o inestimabilă sursă de informații pentru istoriografia românească și pentru etnografie. Ochiul atent al lui Paul din Alep descoperă cu uimire obiceiuurile, felul de a se îmbrăca și modul de trai al românilor din cele două țări. El lasă descrierea monumentelor religioase și a localităților pe care le-a vizitat, dar și a evenimentelor la care cei doi au fost martori, multe dintre ele tragice. Speranța pe care și-o puseseră în Matei Basarab, care le-a promis ajutor financiar, a murit odată cu domnitorul; Vasile Lupu, gata și el să-i ajute, a fost alungat din scaunul domnesc de uzurpatorul Gheorghe Ștefan, acela la rândul său fiind mazilit pe motiv că ar fi complotat cu principele Transilvaniei, Rakokzi al II-lea, împotriva polonilor, în acea vreme aliați ai turcilor; surprinși de atacul

tătăresc asupra Târgoviștei, patriarhul și secretarul său se ascund în așteptarea trecerii urgiei; au asistat la intrarea lui Timuș, fiul căpeteniei cazacilor Bogdan Hmelnițki, în Iași după mazzilirea lui Gheorghe Ștefan și la măcelărirea turcilor de către cazaci; nici înscăunarea pe tronul Țării Românești a lui Mihnea al III-lea, a cărui ungere ca domn a săvârșit-o însuși patriarhul Macarie, nu le-a fost de vreun folos, ei s-au înapoiat la Damasc precum veniseră, încărcăți de promisiuni, dar cu mâinile goale. Perseverenți în dorința lor de a-i ajuta pe creștinii din Siria, Macarie al III-lea și fiul său, Paul din Alep, au profitat de invitația făcută de țarul Alexei, care spera într-un arbitraj părtinitor în conflictul pe care îl avea cu patriarhul Moscovei, Nikon, au plecat într-o nouă călătorie la nici șase ani după călătoria din Țările Române. Cu lecția învățată, cei doi au ocolit Țările Române și au trecut prin Gruzia/Georgia, pe unde s-au și înapoiat după patru ani. Fie din cauza vreunei boli, fie otrăvit, cum umbla vorba, Paul din Alep și-a dat duhul în

capitala Gruziei, Tiflis/Tbilisi. La nici un an și-a dat obștescul sfârșit și tatăl său, patriarhul Macarie. În urma lor au rămas notele de călătorie scrise în dialectul arabo-sirian, adevărată mină de aur pentru cercetătorii acelor vremi.

Copii manuscrise ale notelor de călătorie ale lui Paul din Alep, intitulate *Rihlat al-Batrak al-Antaki Macarios al-Halabi / Călătoria patriarhului Macarie din Alep*, sunt risipite în mai multe biblioteci și muzee din lume - la Paris, Londra, Sankt Petersburg, Moscova, Liban și Alep, singur manuscrisul original nu e de găsit. La noi, cel dintâi care a publicat, parțial e drept, notele de călătorie prin Țările Române, a fost Mihail Kogălniceanu, însă date fiind traducerile succesive din arabă în limba rusă și în engleză, care au stat la baza traducerii în limba română, respectarea exactității și spiritului textului inițial stă oarecum sub semnul întrebării. Traduttore, traditore!

Cu notele sale de călătorie, Paul din Alep a creștit să facă două lucruri: a lăsat posterității o imagine a ceea ce au fost Țările Române la mijlocul veacului al XVII-lea și a pus pe harta afectivă a românilor Alepului.

Note explicative:

- Pentru cei care încercă Orientul Apropiat cu cel Mijlociu, trebuie spus că din Orientul Apropiat fac parte țările riverane Mării Mediterane - Turcia, Siria, Liban, Iordania, Israeleul, Egiptul -, dar și Emiratele Arabe Unite, Irakul, Kuweitul, Arabia Saudită, Yemenul, Qatarul și Bahreinul.

- Monofizism sau nestorianism înseamnă același lucru.

- Melkiți - sectă creștin-ortodoxă orientală sau catolic-orientală care s-a ridicat în conciliul de la Chalcedon (451) împotriva doctrinei monofizite.

Considerată azi țară islamică, Siria e de fapt o suprapunere de civilizații și culturi ce pot fi împărțite în două: cele de dinaintea cuceririi arabe din secolul al VII-lea și de după acest eveniment.

De am înțeles corect, există o lege nescrisă care echilibrează viața religioasă în Siria. Conform ei, numărul moscheilor este egal cu cel al bisericilor și, de se ridică o moschee în plus, și creștinii au dreptul să-și înalțe o biserică.

la pas

A avea / a nu avea noroc

Mulți sceptici spun că norocul nu există și nu au nicio prejudecată în acest sens, nu-l așteaptă și nici nu dau vina pe el. Dimpotrivă, ei cred că ceilalți se referă de fapt de o lumină care (pre)există în interiorul nostru și care, în unele împrejurări, luminează cu intensitate calea vieții.

Contestat de unii, evident pentru alții, norocul este *un stăpân* capricios, imprevizibil, nu poți pune bază pe el, este însă generos când apare și ne poate influența viața în mod major, ori de câte ori se amestecă în cele omenești. E vesel, nestatornic, nu e prea hotărât să lege prietenii de lungă durată și poate lua *înfațișări nesigure*. Sunt păreri care susțin că el nu se supune decât *ordinii divine*, fiind o calitate a vieții pe care nu o merită decât puțini dintre noi, și nici atunci nu știm precis pentru ce merite, când și cum se atribuie. Câteodată credință, câteodată superstiție, depinde de om și de timpul lui, convingerile s-au schimbat permanent din antichitate, până azi (de la *Tyche* a grecilor, aceeași cu *Fortuna*, zeita norocului la romani).

Acum, în sens larg, norocul face trimitere tot la soartă, la un destin favorabil, este posibilitatea de a ni se întâmpla ceva bun, profitabil, benefic, ceva care să nu fie nici *provocat*, nici *anticipat* de noi și, amuzant sau nu, nici neapărat meritat. De multe ori întâmplările pozitive, fericite, cu finalitate mai mult sau mai puțin cuantificabilă au nevoie doar de *un gram de noroc*, de fapt de un element coagulator, de o imixtiune misterioasă pe care n-o putem *dirija* și nici n-o putem *aranja*, iar de acest amănunt/ *care nu ține de ordinea proprie*, avem nevoie ca să nu ratăm ce ne-am propus. Teologii ne sfătuiesc să nu ne încredem în *idolul noroc*, el nefiind altul decât vechiul zeu *Moloh*, în variantă modernă, *zeu al fericirii* înaintea de Hristos, la romani, sumerieni și cartaginezi. Norocul și astăzi ar fi același *demon*, spun ei, care nu face altceva decât să secere suflete nevinovate, și el nu este niciodată gratuit, cum am putea crede: *Cine vrea să-aibă noroc/ să-aducă jertfă lui Noroc!* Există într-adevăr culturi moderne în care norocul și fericirea sunt încă două noțiuni echivalente.

A avea noroc este opus în mentalul colectiv cu *a nu avea noroc* sau, altfel spus, cu *a avea ghinion*, și acesta reprezentând un subiect delicat, controversat, dovedindu-se la fel de implicat în viața semenilor noștri și fiind tot atât de invocat. Prezent în *viața noastră cea de toate zilele*, precum și în literatura de toate genurile, în cântece, în urările noastre uzuale, norocul este în permanență dorit și în permanență așteptat. Totul

în viață, spune un cântec, este după *cum s-o-mpărțit norocu'*.

Ca și celebrul *Godot*, el s-ar putea să nu vină niciodată și noi să pierdem timp prețios așteptându-l, poate, el nu este altceva decât încă un *bufon al zădărniceii*. În popor există superstiția că unele lucruri ne poartă noroc (plante, numere, ființe simbolice/*coșarul*), iar altele, dintr-o sferă presupus-opusă aduc *mai mult* decât lipsa norocului, provoacă reversul lui, ghinionul (numărul 13, ziua de marți, pisica neagră etc.), iar noi trebuie să ne strecurăm printre toate acestea *ținând calea* celor norocoase ca să dăm *mâna cu norocul* în ipostaza lui complexă, misterioasă, aproape mistică.

Totuși, nu toată lumea crede în noroc. Mulți sceptici spun că norocul nu există și nu au nicio prejudecată în acest sens, nu-l așteaptă și nici nu dau vina pe el. Dimpotrivă, ei cred că *ceilalți* se referă de fapt de o lumină care (pre)există în interiorul nostru și care, în unele împrejurări, luminează cu intensitate calea vieții. Norocul este mai degrabă o strălucire *grăbită* care îți luminează mintea și, grație ei, vezi *șansa*. Seneca afirma că norocul este *ceea ce se întâmplă când pregătirea se întâlnește cu oportunitatea*. Norocul poate fi privit, prin urmare, ca o *călăuză* care ne duce acolo unde merităm să fim de fapt, potențază ceea ce există deja în noi, aducând la suprafață vicii sau virtuți. Scepticii nu cred că norocul ne pune în valoare, doar calitățile noastre interferează câteodată *provocând realul*. Așazisul noroc este mai degrabă *un amestec* posibil din mai multe sfere, cum ar fi efortul personal, inteligența, cultura, etica, probitatea, bunul simț, morală, educația, referințele etc., iar cei mai inspirați dintre semeni identifică *la timp șansa* pe care o *transformă* în noroc. Succesul pare de cele mai multe ori o stare care *are nevoie de noroc*, valoarea în sine nefiind dependentă de el. Multe personalități, oameni lucizi, sobri, buni profesioniști, se amuză vorbind despre noroc, îl contestă, știind cât efort și câtă muncă nevăzută există înaintea izbânzilor, înainte de reușită, în spatele victoriilor care estompează de fapt alte pierderi și alte sacrificii. Cei care se plâng de lipsa norocului nu au de fapt resurse, spun cei care reușesc, nu știu ce vor și nici cum să caute

în soartă. Norocul invadează izbânzile mari, spune Plutarh, considerându-l *un surplus* al vieții. În viziunea aceasta ar depinde numai de iscusința fiecăruia să izbutească în ceea ce își propune, să găsească ceea ce caută, *să facă o casă bună cu norocul*. Bătrânii însă spun cu umor că norocul nu este pentru toată lumea, că n-a fost/nu este niciodată *suficient* și oricum nu ajunge *de la natură*, iar Caragiale credea că *norocul tot la noroc trage*. O credință veche populară spune că *cine este bun n-are noroc* sau că *unii au mintea și alții au norocul*, iar o binecunoscută meditație filosofică spune amar că *geniul n-are noroc*. El n-ar trebui să fie în dispută și ostil meritului, aceste calități n-ar trebui să se anuleze reciproc, dimpotrivă. Ipoteze ale psihologiei au evidențiat existența *profețiilor autoîmplinite*, potrivit principiului acesta trebuie să ai încredere în tine și să fii optimist – atunci psihologii spun că *îți va surâde norocul*. Și norocul și ghinionul sunt *fețele întâmplării*, fiecare având lecția sa. Dacă ai eșuat prima dată a fost o întâmplare, dacă ai eșuat și a doua oară, înseamnă că n-ai învățat nimic sau îndeajuns din prima înfrângere.

Cicero ne avertiza că *norocul este orb*, că el ne alege pe noi, nu invers. Poate de aceea de multe ori nu ne dă pace ideea că în viața unora dintre semenii noștri se strecoară adesea, tainic și sigur pe el, norocul, în una dintre ipostazele sale, întâmplarea de bun augur, starea generoasă a contextului care-i propulsează și pe care n-o pot explica, hazardul binevoitor, soarta care *norocoște* (*noroc chior*, auzim adesea), iar acestora nu le rămâne decât *să-și gestioneze* cu prudență norocul, dacă sunt abili.

Cu toate acestea, dacă am fi onești și am evalua corect, fiecare, ce avem bun în viața noastră, oameni/natură/lucruri, dacă am aprecia ceea ce trăim frumos, fără să fim *speciali*, poate n-ar trebui să ne considerăm nicio clipă *nenorocoși*. Poate, la o privire mai atentă asupra vieții, care nu e decât o răsufare *norocoasă*, am putea să-i dăm dreptate unui „contemporan” care crede că *atâta vreme cât suntem contemporani cu trandafirul și cu privighetoarea, ne putem considera norocoși*.

Amalia Elena Constantinescu

Un poet al jocului de cuvinte

Pus sub semnul hazardului, al încercării și al ispitei, versul lui Marius Iulian Zinca devine într-adevăr cutremurător, vibrant, în clipa în care se mișcă precum „într-un clopot de sticlă / Cu vocea timidă”. Noul său volum de poeme *Glasul cuvântului* (Editura Docucenter, Bacău, 2012) marchează o călătorie dus-întors între două lumi, mărturisită de poet, pe de o parte simbolic – chiar abstract uneori – în versuri, iar pe de altă parte concret, în postfața acestei cărți, intitulată simplu: „Despre mine”. Nefericitul accident, pe care l-a suferit la un moment dat autorul, a fost transpus într-un poem, a cărei vibrație cotidiană, transcende, la un moment dat, firescul: „Am fost o vreme / pe dincolo. Era frumos, / dar prea liniște / și eu prea zgomotos. / Am hotărât să mă-ntorc / în liniștea mea / și-n zbcuciumul... lumii”. Și totuși „răgușit și strangulat / își căuta cuvintele / pipăindu-le pe întuneric...”, sperând să le regăsească, într-o rugă a tăcerii.

Volumul *Glasul cuvântului* nu este un volum de conotație biblică, dar tresărirea interioară a eului liric definește ființa religioasă a poetului atât prin titluri sintagmă – „Suflete condamnate (Judecata)”, „Drumul său”, „Teama de moarte”,

„Crucea”, cât și prin formulări gravate ale gândului: „revenise, parțial, la viață. // Într-o expresie nouă / interpreta vorbe vagi / să reconstituie trecutul”, „il făcea să simtă că viața are sens”, „să fi jucat un rol? Timpul // a stat”.

Prin exprimarea la persoana a treia singular, poetul nu se detașează substituindu-se povestitorului, ci ne aduce aminte, cu fiecare vers, propria sa întoarcere, ca o înviere de dinaintea Învierii finale: „În crearea iluziei / din cuvintele / ce se revărsau / în ochii / strălucind ca jarul / din secretul dezvăluit / în lumina amurgului / cu vocea / plină de încântare, cocoțat / pe treptele răcoroase, cioplea // realitatea completă”.

Acest volum de poeme continuă poate cercul obsesiv al poetului pentru ipostazele cuvântului (*Cuvinte-n necuvinte*, 2004, *Întoarcerea-n cuvinte*, 2005, ambele volume apărute la ed. Altum, și *Gândul cuvântului*, volum în pregătire) sau poate îl transcende, tocmai prin această formulă obsesivă „cu o voce molcomă / din cuvinte potrivite, se înfiripa gândul...” și glasul...

Dincolo de glas și dincolo de gând, prin jocul cuvântului „într-o tăcere profundă / fără nici o fărâmă de suflet”, se sting și se aprind alte vise, alte doruri, alte cânturi... într-o simfonie veșnic neterminată, dar reînceptută constant.

Proze scurte de sezon sau România care seduce

Marți, 4 Septembrie, în Sala Ars Nova a Centrului Cultural Pitești, a avut loc lansarea volumului de povestiri intitulat *Proze scurte de sezon*, apărut la Editura *Paralela 45* și aparținând scriitorului George Rizescu.

Trebuie precizat că George Rizescu se prezintă în fața auditoriului într-o dublă ipostază: de scriitor și de politician. Precizarea este importantă în înțelegerea sursei de inspirație a conținuturilor literare, conținuturi mustind de un amestec bine dozat de deconspirare a relor moravuri și metehne ale societății românești, de autoironie specifică celui care are conștiința faptului de a nu fi fără păcat, de lirism propriu celui care cunoaște prea bine ceasurile de melancolie și de iubire pentru aproapele și pentru țara sa.

Prezentatorul evenimentului editorial prilejuit de *Proze scurte de sezon* a fost criticul și președintele Filialei Pitești a UR, domnul prof.

univ. dr. Nicolae Oprea, care a făcut o prezentare succintă atât a volumului lansat, cât și a activității literare de până acum a autorului, trecând prin saga lui Igor Salvache, cu parlamentarii/șarlatanii lui cu tot, și până la *Soldații mei, țărani* (ed. *Pământul*, 2008) sau *Marea Spovedanie* (Ed. *Roza Vânturilor*, București, 2008).

O justă apreciere a avut-o și prozatorul și eseistul Dumitru Augustin Doman, considerând că, în marea lor parte, volumele lui George Rizescu sunt opere de co-autor, întrucât acesta dă sentimentul că ar sta cu reportofonul deschis în timpul ședințelor din Parlament, extrăgând cu pricepere savori pe care le oferă cu generozitate cititorului.

Cu *Proze scurte de sezon* avem încă o dată dovada faptului că scriitorul și artistul, în general, nu mai au trebuință să imagineze lumi pe care să le expună în operele sale, întrucât

Foto: Al. Oprea

lumea în care trăiesc este prin ea însăși suficient de darnică pentru a satisface gusturile, mai mult sau mai puțin rafinate, ale celui care își îngăduie răgazul de a degusta din deliciale cotidianului.

Iar lectura *Prozelor scurte de sezon* scrise de George Rizescu are toate premisele și ingredientele unei astfel de degustări.

REMUS ȘTEFAN

Dintre sute de reviste

■ Ion Crețu comentând – în *Cultura*, nr.27/12 iulie 2012 - volumul *Măștile lui M.I.*, volum de dialog între Gabriel Liiceanu și Mircea Ivănescu: „Concluzia (...) este că avem de-a face, pur și simplu, cu un imens...rateu. Motivul principal, ești tentat să conchizi, se datorează mai ales unei crase lipse de competență din partea autorului (informații false, inexacte, dezinformări, bazaconii etc.) Dincolo de acest aspect, deloc lipsit de însemnătate, se cuvine amintită însă prezența manifestă a unei hibe, de caracter, așa spune, tipice autorului: nevoia sa de a se situa deasupra meleului, de a privi lucrurile de sus, cu binecunoscuta-i superioritate, de a acuza, în chip de procuror comunist al anilor '50. Asemenea unui preot roșu, Gabriel Liiceanu nu-l slăbește nici o clipă pe autorul care, cu lumânarea aprinsă, pregătit s-o apuce pe drumul de veci înainte de a-i da lui socoteală de toate nelegiuirile politice săvârșite în timpul vieții. Bietul om este pur și simplu torturat cu tot felul de întrebări, care mai de care mai necruțătoare, mai insidioase, doar, doar se va obține o mărturisire inculpanță de la el. (...) Așadar, la aproape fiecare intervenție a sa, filosoful nostru marchează apăsător nu atât propria opinie, ci superioritatea sa ca reper moral...dincolo de bine și de rău: el n-a fost, vezi doamne, membru de partid, el n-a făcut compromisuri de nici un fel, pe el l-au trimis la studii în străinătate prietenii apolitici etc. Ar trebui precizat faptul că scopul unui interviu este să aflăm opiniile celui întrebat și nu ale celui care pune întrebările. Din păcate, lucrurile se petrec, mai tot timpul pe dos în dialogul lui Gabriel Liiceanu cu Mircea Ivănescu”.

■ Tot în *Cultura*, dar nr.30/16 august 2012, Alex Goldiș scrie despre același volum o altă amplă cronică intitulată sugestiv *Dialog între surzi*. Cităm: „Nimeni nu mai poate pune, cred, la îndoială simțul lui Gabriel Liiceanu de șacal cultural, gata să speculeze ultimele energii ale

unei personalități majore a culturii române. Emil Cioran, Petre Țuțea și, mai recent, Mircea Ivănescu au devenit pe rând „victimele de catifea” ale eseistului cu fler de manager cultural”. (...) „...eseistul își calcă însă pe inimă și se apleacă, la propriu, asupra personalității lui Mircea Ivănescu. Îl interesează pe interviewer nu atât opera poetului – e remarcabilă performanța de a nu cita nici măcar un vers în peste 200 de pagini – cât mai degrabă „codul hermeneutic sub care stă viața lui Mircea Ivănescu”. (...) „Un Liiceanu intransigent, înțepat, permanent pregătit să intre în ipostaza de procuror al istoriei e contrariat cu savantlâc stoic de un poet care și-a făcut din insignifianță și din elogiul contingentului un adevărat program poetic-existențial...”

■ Aforism de Gheorghe Grigurcu în *Convorbiri literare*, nr. 8 (200)/august 2012: „Orice formă de conservare, inclusiv concepția supremă a conservării pe care o reprezintă perspectiva eternității, nu este lipsită de o notă de avarie”.

■ În interviul acordat lui Andrei Alecsa pentru *Acolada*, nr. 7-8/iulie-august 2012, Adrian Alui Gheorghe constată, printre altele: „Dacă merge literatura română la export? Nu avem politici de promovare, Institutul Cultural Român e, după cele mai multe păreri, o officină a sinecuriștilor. Angajații de la ICR se comportă ca niște asistați social, dacă le ceri ceva se plâng că nici ei nu au, dacă încerci să-i schimbi, se plâng că rămân pe drumuri. Filosoful H.-R. Patapievicu va scrie despre asta în vreo viitoare carte, care va fi premiată de UR, de Academia Română și de alte foruri constituite ad-hoc ca să marcheze evenimentul editorial”.

■ Alina Mungiu-Pippidi acordă un interviu redactorului-șef George Onofrei de la *Suplimentul de cultură*, nr.364/1-7 septembrie 2012. În legătură cu situația financiară a ICR,

cunoscuta sociologă pune punctul pe i: „Nu sunt bani, și oamenii de cultură cei mai vocali au fost cu Bănescu, ca atare nu a avut cine să-i apere la restructurarea bugetară. Nu era mai de succes, mai sustenabil și, finalmente, mai rentabil dacă ICR investea în a convinge agenți profesioniști din străinătate să preia artiști români (nici Dan Grigore nu are agent), decât să tot extindă de la an la an clădirile și salariile, în progresie inversă cu austeritatea? Astăzi, clădirea ICR este ocupată de unii care cer să nu fie nimeni demis fără evaluare și angajat fără concurs, dar când am pledat cu HRP acum câțiva ani să fie toți directorii numiți prin concurs deschis, la care să se poată înscrie oricine, m-a refuzat net. Azi erau mai protejați dacă această procedură ar fi fost pusă în practică. Dacă nici pe ai noștri nu reușim să îi convingem, nu poți îmbrățișa austeritatea doar când se aplică altora, că obiectivitatea e nu doar etică, dar și practică. Cu ce să înfrânez egoismul din societatea noastră? Numai cu obiectivitatea. Dacă nu avem asta, nu avem nimic”.

■ Petru M. Haș, insolit poet de la Arad, publică în *Nord Literar*, nr. 7-8(110-111), iulie august 2012, o pagină de poeme inspirate. Ultimul le întrece pe toate. Se intitulează *Liniește*: „e seară/cosmosul ascultă un zgomot ciudat/zumzetul neliniștitei omeniri”.

■ Anchetă printre copii, în *Cronica veche*, nr.5-6(16-17)/mai-iunie 2012. Întrebarea: “Ce este dragostea?” Iată răspunsul Rebecăi, de 6 ani: “Dragostea este când bunica a avut un acces de reumatism și nu se putea apleca să-și dea cu lac pe unghiile de la picioare, iar bunicul a făcut-o pentru ea, deși și el avea reumatism la mâini”. Și, Mary-Ann, de 4 ani: “Dragostea e când cățelușul tău îți linge toată fața deși l-ai lăsat singurel toată ziua”.

CAP LIMPEDE

„Nimeni nu mai poate pune, cred, la îndoială simțul lui Gabriel Liiceanu de șacal cultural, gata să speculeze ultimele energii ale unei personalități majore a culturii române. Emil Cioran, Petre Țuțea și, mai recent, Mircea Ivănescu au devenit pe rând „victimele de catifea” ale eseistului cu fler de manager cultural”.

ALEX GOLDIȘ,
Cultura, nr. 30/16
august 2012

O revistă are, în mod logic, un program estetic propriu. În schimb, tendința scriitorilor actuali – incitați de tehnica ultramodernă – este să trimită același text la cât mai multe publicații. Ceea ce nivelează peisajul revuistic până la omogenizarea totală. De aceea, îi anunțăm pe

colaboratorii noștri că *Arges* nu publică decât texte originale, care nu au apărut inițial în volume, reviste etc., iar textele nu le primește decât în format electronic, cu diacritice.

(afcn) Proiect editorial finanțat de Administrația Fondului Cultural Național

Preț - 3,15 lei

Revista de cultură ARGES poate fi procurată și prin comandă directă la sediu, cu plata ramburs. Revista de cultură *Arges* poate fi procurată în București de la librăria Muzeului Literaturii Române.

ARGES

- Revistă lunară de cultură
- Apare sub egida Consiliului Local, a Primăriei Pitești și a Uniunii Scriitorilor din România
- Editată de Centrul Cultural Pitești
- Membră ARIEL

Redactor-șef:
DUMITRU AUGUSTIN DOMAN
(augustindoman@yahoo.com,
http://www.blogdoman.blogspot.com)

Consilieri editoriali:
NICOLAE OPREA, MARIN IONIȚĂ
Secretar de redacție:
SIMONA FUSARU (s_fusaru@yahoo.com,
http://www.fusaru.blogspot.com).

Redactori: **MARIANA ȘENILĂ-VASILIU,**
MIRCEA BÂRSILĂ, AUREL SIBICEANU
Corector: **RADU GÎRJOABĂ**

Redacția: Pitești,
Casa Cărții,
Centrul Cultural Pitești;
http:
www.centrul-cultural-pitesti.ro;
e-mail:
revista_arges@yahoo.com
tel.: 0248/216348, 219976
fax: 210068

ISSN: 1221-2350

Tiparul executat la
SC Argeșul liber SA

ARG PRESS

Fiecare autor care semnează în revista ARGES răspunde moral și juridic de conținutul afirmațiilor sale.

Textele și fotografiile aduse în redacție nu se înapoiază.